

Mitt lyriska husapotek

Det är 33 år sen skalden Bo Bergman dog. Han blev nästan 100 år. Kanske för att han levde ett skötsamt liv som var fyllt med kreativitet: fast anställd tjänsteman vid Posten, teater- och litteraturkritiker i Dagens Nyheter, en av de aderton i Svenska Akademien och filosofie doktor med många andra uppdrag. Han hade kanske rätt gener för en 98-årig lång levnad. Ja, det gäller att med den största omsorg välja sina föräldrar.

Två år efter hans död kom den diktsamling som hans förläggare Åke Runnquist på Bonniers hade hoppats skulle kunna tryckas till hans 100-årsdag. Den heter »Äventyret». Åke tyckte att Vår Herre, som Bo Bergman skrev dikter om ibland, kunde ha bjudit på hans hundraårsdag. Där finns den korta dikten »Hjärtat»:

*Hjärtat skall gro av drömmar,
annars är hjärtat armt.
Liv, ge oss regn som strömmar.
Liv, ge oss sol och varmt.
Så blir det ax omsider,
och med ett tack till allt
gå vi mot skördetider,
vemod och vinterkallt.*

(I diktsamlingen »En människa», 1908)

Bo Bergman vägrade själv länge att komma till en studio. Först när han hade fyllt 90 år accepterade han en inspelning. Det är skillnad mot dagens stjärnor som dyker upp i programmen i radio och TV innan de lärt sig att tala. Jag fick uppdraget att ta hand om den gamle skalden som var kamrat och årsbarn med en annan klassiker, Hjalmar Söderberg, också han född 1869.

Doktor Bergman hade bara fem minuters gångväg från bostaden vid Linnégatan i Stockholm till Radiohuset vid Oxenstiernsgatan och gick med raska steg och promenadkäpp, som han bar mest för syns skull. Han läste sina härliga dikter stramt som om de var protokoll över en livsgärning. Men med den vackra gammaldags timbre som talades i kvarteren kring Strandvägen i Stockholm vid sekelskiftet (det förra!) Det är underbart att ha fått träffa dessa gamla

lejon på den litterära arenan och se och höra dem visa lejonklon. Jag började arbeta vid radion 1949 och fortsatte till pensioneringen 1986. Minnen, minnen ... Man borde skriva memoarerna. De kunde heta »På mitt seth». Men det skrivs för många memoarer och det mesta blir lögn. Men sanningen finns, det är bara lögnen man hittar på, skrev den franske målaren, skulptören och grafikern Braque.

Nå, efter inspelningen frågade han mig om jag inte ville be honom svara på hur han kunde få tid att kombinera sitt postmannayrke med eget och flitigt

skrivarbete. »Ja, men det är för privat att fråga er om!», tror jag att jag svarade. Det var vid den tiden, 1960-talet, inte som det är idag då en duktig journalist ska kunna fråga en drabbad människa om hur det kändes att bli våldtagen.

»Nej, nej», svarade Bo Bergman, »fråga bara!»

Och jag frågade. Han svarade:

– Jo, det ska jag säga redaktören, att posten levde jag på men dikten levde jag av!

Doktor Bergman såg jag ofta under min skoltid vid hans många promenader. Vi bodde i samma kvarter men jag var för blyg för att söka upp honom. När han fyllde 75 år skrev jag i alla fall en hyllningsdikt som jag stoppade i hans brevlåda. »O skald som fyller 75...» började den. Jag kommer lyckligtvis inte ihåg fortsättningen. Ibland är minnen diskreta och avslöjar sig inte, men oftare retar de och räcker lång näsa.

Hans musikaliska dikter läkte hjärtesår som ingen doktor kan bota:

*Högt i det höga slår
vintergatan sin bro.
Ensam och fri jag går
som i en främmand stad.
Hemlös fast jag har hem,
rolös fast allt är ro,
längtar jag, men till vem?
hoppas jag, men på vad?*

(Under vintergatan ur »Trots allt» 1931)

Vi hade samma hushållerska vid den tiden, det var under kriget, Sigrid, som gick till mor och

mig på förmiddagarna och till doktor Bergman på eftermiddagarna för att städa och laga mat. Det är tveksamt om den flitiga Sigrid någonsin läste en bok. Men hon hade hört att doktor Bergman skrev flitigt. När hon vid sitt första besök hos honom såg alla böcker i hyllorna från golv till tak, slog hon ihop händerna och ropade: »Kors i all sin dar, har doktor Bergman skrivit alltihopa?»

Han berättade det för mig vid mitt besök hemma hos honom för en radiointervju. Han var då vid 95 år både minnesgod och disträ, vasstungad och försynt, myndig och lyssnande, gammal och nästan ung – ja, det kan vara så med poeter ifall de inte tidigt super ihjäl sig: de är just både och! Med sin yngre kollega Anders Österling, som blev bara 97 (!) kunde han sagt dessa ord som Österling en gång yttrade när jag påpekade att han vid hög ålder var så

Bo Bergman håller ett stillsamt hov hemma i sitt bibliotek. Ett bibliotek som hushållerskan Sigrid trodde att skalden var ensam författare till.

oerhört pigg: »Vad det gäller är, förstår du, att dö ung så sent som möjligt.» Kvicka gentlemen båda med esprit på läpparna och godhet i hjärtat.

Redan 1903 kom debuten med diktsamlingen »Marionetterna». Han har kallats »den klarsynta desillusionens poet» och tidigt uttryckte han sekelskiftets stämningar utan symboliska krumelurer med ett enkelt och klart språk om centrala frågor kring kärleken, livet och döden. Han försvarade tidigt i poesin och noveller humanistiska och demokratiska värden. Som bok- och teaterkritiker kunde han vara sträng i sina omdömen, »sträng men rättvis».

För en ung man, som sökte de rätta orden för sin tidiga vers och för en flicka som han ville dela hemligheter med och sökte efter i världen, fanns Bo Berg-

mans dikter som har lockat många tonsättare. Dikten »Melodi» säger vad många önskade uttrycka men inte kunde formulera för sig själv eller på papper:

*Bara du går över markerna,
lever var källa,
sjunger var tuva ditt namn.
Skyarna brinna och parkerna
susa och fälla
lövet som guld i din famn.*

*Och vid de skummiga stränderna
hör jag din stämmas
vaggade vågsång till tröst.
Räck mig de älskande händerna.
Mörkret skall skrämmas.
Kvalet skall släppa mitt bröst.*

Bara du går över ängarna,

*bara jag ser dig
vandra i fjärran förbi,
darra de eviga strängarna.
Säg mig vem ger dig
makten som blir melodi?*

(Elden, 1917)

Han fruktade själv, med orätt, att han som gammal inte lästes längre. Jag vet inte hur läst han är idag. Konjunkturer-na svajar. Men ett är säkert: Han kommer alltid att ha sina läsare för att han skriver både klarsynt och innerligt. När ingen annan doktor hjälper då humöret är i botten och svartalferna dansar en sömnig tango, då hjälper det att ta en dos Bo Bergman från hyllan.

Carl Magnus von Seth